

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО

**„Развитието на туризма и
възможностите за устойчиво развитие
на община Стамболово“**

Стамболово, 2023 г.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Съдържание

Встъпление	3
I. Операционализация на понятията и общо представяне на темата	4
1. Значение на туризма за местното и регионално развитие	4
2. Целите за устойчивост на европейския туризъм и предизвикателствата, които трябва да бъдат преодолявани	7
II. Стратегии и политики в областта на туризма	8
1. Европейските политики за развитие на туризма	8
2. Развитие на туризма в България	12
III. Методология	15
1. Инструментариум на проучването	16
2. Обработване на информацията	24
3. Организационен план за провеждане на социологическото проучване:	24
4. Методика на извадката	25
5. Извършване на проучването и работа на терен	29
Приложение 1 Анкетна карта	32
Приложение 2 Сценарии за фокус групите	37

Встъпление

През последните години в община Стамболово туризмът бавно, но устойчиво започна своето развитие, появиха се нови туристически комплекси, къщи за гости и хотели. Ковид кризата забави развитието на процесите, особено на ниво микропредприятия и земеделски производители, но след нормализирането на обстановката развитието на туризма не само може, но обезателно трябва да се подкрепя активно от страна на общината на базата на изградените нови партньорства и на планираните съвместни инициативи.

Нова възможност за развитие на туризма е финансирането на интегрираните териториални инвестиции и формираните за тяхната реализация партньорства. Добрата координация и обединяването на усилията е необходимо условие за разбирането на природата на проблема и търсенето на адекватни решения за развитие на туризма, който е един от основните икономически сектори, стоящ в центъра на екосистема от предприятия, които допринасят съществено за просперитета на територията.

Проучването ще анализира проблемите и възможностите за изграждане на устойчиви партньорства между местните власти и местните ключови фигури в областта на туризма и устойчивото развитие, ще даде конкретни препоръки за отстраняване или минимизиране на местните проблеми, както и ще увеличи възможностите за използване на местните ресурси, като създаде нови интегрирани туристически продукти. Постигането на тези амбициозни задачи е възможно чрез обединение усилията на науката, бизнеса, местната администрация и неправителствените организации.

За реализацията на предложените мерки и цели е необходимо изготвянето на дългосрочна стратегия за развитието на сектор “туризъм” до 2028 г., която не просто да анализира моментното състояние на бранша и предлаганите от него туристически продукти, но и да предложи конкретни стъпки, мерки и цели за бъдещото устойчиво развитие на сектора, за да се преодолее ниската ефективност при управлението на ресурсите – като се започне от неефективното използване на водата и енергията и се стигне до реалната липса на рециклиране на отпадъците, които се генерират от ползвателите на туристическите услуги. Следователно е необходимо общината да създаде условия за интегриране и допълване на политиките по развитие на сектор “туризъм” с тези в областта на природата

и биологичното разнообразие, които не просто да се допълват, а да се поставят в основата на туристическата политика. За постигане на това синхронизиране е необходимо да се провежда целенасочена политика, която да насърчава екологичните иновации в туристическите предприятия и да осигури изграждането на екологосъобразна инфраструктура, която да бъде с понижено потребление на вода и енергия, генерирана основно от възобновяеми енергийни източници.

За да се реализират тези цели е необходимо да се повиши ефективността на управлението на ресурсите за туристическите предприятия, което е невъзможно без концепция за адаптация на туристическия сектор към настъпващите климатични промени.

Проучването ще осигури набор от препоръки за начините, по които общината в бъдеще ще може да развива и прилага ефективно различните форми и инструменти за включване на гражданите и техните организации при разработването и предлагането на интегрирани туристически продукти.

Идентифицирането на проблемите в сферата на туризма, на формирането на партньорства на общината с местната общност, включваща НПО, бизнес и граждани, ще подпомогне общината и обществеността в усилията им за разработване на адекватна на потребностите местна устойчива политика.

I. Операционализация на понятията и общо представяне на темата

1. Значение на туризма за местното и регионално развитие

Туризмът е пътуване /разходка/ с цел възстановяване и почивка. Туристическото пътуване е свързано с опознаване на нови селища и местности, на бита и културните особености на хората, живеещи на определена територия. Туристите попадат в нова среда, която ги вълнува и провокира. Те се откъсват от ежедневието си, от проблемите си и от собствената си среда, което е дълбокият смисъл на туризма като дейност, защото те се запознават с нови и интересни неща.

Към туризма се отнасят и дейностите, подпомагащи пътуванията, осигуряващи почивката на природолюбителите, любителите на развлечения, селския и приключенския туризъм,

включващи работещи, пенсионери и деца, представители на различни социални групи от населението в страната и в чужбина.

Туризмът в действителност е една от икономическите дейности с най-голям потенциал да генерира бъдещ растеж и заетост в ЕС. И при една по-тясна дефиниция, туризмът носи около 4% от БВП на ЕС, като този процент варира между 2% в някои нови държави-членки и 12 % в Малта. Неговият непряк принос към БВП е много по-голям – индиректно туризмът генерира повече от 10% от БВП в ЕС и осигурява около 12% от всички работни места¹.

Туризмът е от изключително значение, когато става дума за предлагане на работа на млади хора, които са два пъти по-ангажирани като работна ръка в сферата на туризма, отколкото в другите икономически отрасли. В сектора на туризма растежът на заетостта е значително по-висок, отколкото в другите отрасли на икономиката през последните години, превръщайки го в значим сътрудник за постигане на целите от Лисабон за създаване на повече и по-добри работни места.

Значимостта на туризма вероятно ще нараства все повече през идните години, що се отнася до икономиката на ЕС, като през следващите години, въпреки Ковид кризата се очаква да се увеличи търсенето на туристически услуги.

Постигането на точния баланс между автономното развитие на дестинациите и защитата на обкръжаващата ги среда от една страна и развитието на конкурентна икономическа дейност от друга, може да се окаже истинско предизвикателство. Работата на Групата за устойчивост на туризма обаче потвърди, че туризмът повече от всяка друга икономическа дейност би могъл да развива синергия в тясно взаимодействие с околната среда и обществото. Така е поради факта, че развитието на туристическите дестинации е тясно свързано с тяхната естествена среда, културна самобитност, социално взаимодействие, безопасност и благосъстоянието на местното население. Тези характеристики правят от туризма движеща сила за съхраняване и развитие на дестинациите – директно чрез повишаване на общественото съзнание за тях и подкрепа за техните доходи, а индиректно

---

¹ Съобщение на Комисията - Дневен ред за устойчив и конкурентоспособен европейски туризъм / *
СОМ/2007/0621 окончателен */

– чрез предоставяне на икономическа обосновка за предоставянето на подобна помощ от страна на други действащи лица. Всичко това подкрепя местното население и благоприятства развитието на всеки регион развиващ туризъм.

Въпреки че световните тенденции и приоритети се менят поради различните кризи и войната в Украйна, туристическият сектор е изправен повече от всякога пред предизвикателството да остане конкурентоспособен, като в същото време прегърне идеята за устойчивост с ясното съзнание, че в перспектива конкурентоспособността зависи от устойчивостта. В частност, промените в климата стоят като основен проблем, изискващ от страна на туристическата индустрия намаляване на емисии от парникови газове, а от страна на дестинациите – да се адаптират към промените в схемата на търсене и на типовете предлаган туризъм.

Бъдещето на европейския туризъм зависи от качеството на туристическото преживяване – туристите все повече ще осъзнават, че на местата, на които грижата за околната среда, персонала и местните общности е приоритет, е много по-вероятно да получат грижи и самите те. Чрез интегрирането на грижите по устойчивостта в своите дейности, заинтересованите страни в областта на туризма ще защитят конкурентите предимства, които превръщат Европа в най-привлекателната туристическа дестинация в света – нейното вътрешно многообразие, изобилието на ландшафти и култури. В допълнение съсредоточаването върху проблемите на устойчивостта по социално отговорен начин ще подпомогне туристическата индустрия да обнови продуктите и услугите си и да повиши тяхното качество и стойност². Това е европейската политика за развитие на устойчив туризъм, въз основа на която се формират и развиват местните и регионални политики.

За да се развиват регионите и особено селските райони, е необходимо да се установи тясно сътрудничество между органите на ЕС, международните, националните, регионалните и местните органи, от една страна, и между институциите като цяло и заинтересованите лица в сектора, от друга страна, с цел да се посрещнат широкообхватните предизвикателства пред туризма, като същевременно се спазва

---

² „Дневен ред за устойчив и конкурентоспособен европейски туризъм“

принципът на субсидиарността. В контекста на европейските документи и особено важните за този програмен период ИТИ да се търси установяването на по-тясно сътрудничество между регионите и общините, както и те да играят устойчива, пряка и ефективна роля в разработването на нова политика в областта на туризма. Счита се, че специфичните инструменти за програмиране като стратегии за развитие на туризма на ниво община могат да укрепят вътрешнорегионалния и междурегионалния туризъм и да засилят привлекателността и видимостта на европейските региони и общини.

2. Целите за устойчивост на европейския туризъм и предизвикателствата, които трябва да бъдат преодолявани

Съществуващата рамка на ЕС за развитието на икономическите, социалните и екологичните политики, базирани на Сътрудничеството за растеж и заетост и на Стратегията за устойчиво развитие предоставя подходящи условия за постигането на целите на развитие на туризма, а именно постигане на икономически просперитет, социална равнопоставеност и сближаване, осигуряване на защита на околната среда и на културните забележителности³.

Тези цели би трябвало да напътстват заинтересованите страни в европейския туризъм при изработването на техните политики и действия, засягащи ефекта от изходящия туризъм от Европа, и при оказването на подкрепа на туризма като средство за постигане на устойчиво развитие в страните-домакини.

При преследването на конкретните цели е необходимо преодоляването на известни предизвикателства, специфични за сектора на туризма. Те се състоят предимно в **устойчивото съхраняване и управление на природни и културни ресурси, намаляване на използването на ресурси и замърсяването на туристическите дестинации, включително генерирането на отпадъци, управление на промените в интерес на добруването на общността, намаляване на сезонния характер на търсенето, справяне с ефекта на свързания с туризма транспорт, създаването на възможности за достъпен туризъм за всички, както и подобряването на качеството на работните места, предлагани в сферата на туризма – също така чрез поставяне на**

---

³ Пак там

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

проблема за наемане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни в рамката на миграционната политика на Комисията. Гарантирането на безопасността и сигурността на туристите, а също и на местните общности, в които се предлагат туристически услуги, е следващото предизвикателство и главно условие за успешното развитие на туризма.

Тези предизвикателства не са фиксирани във времето и пространството, но са важни за развитието на устойчивия туризъм и затова те ще бъдат разгледани от проучването. Приоритетът, с който ще се ползват те, начинът, по който ще бъдат преодолявани и максималното използване на новопоявяващите се възможности, ще трябва да се обсъдят със заинтересованите страни.

Заинтересованите страни трябва не само да продължат да предугаждат промените, но и да са в крак с тях. Действията и политиките трябва да вземат под внимание по какъв начин търсенето и предлагането ще се повлияят не само от войната и от кризите, но и от промените в околната среда и климата, от засушаванията, от технологичните разработки и другите актуални политически, от икономическите и социалните диспропорции. Ето защо, с помощта на всички заинтересовани страни, ще трябва да се извършва разработка и редовна актуализация на тези устойчиви политики. Така ще може да се отговори адекватно на настъпващите динамични промени на регионално, национално и европейско ниво.

II. Стратегии и политики в областта на туризма

1. Европейските политики за развитие на туризма

Туризмът е важна стопанска дейност, чието отражение върху икономическия растеж и трудовата заетост в Европа е в голяма степен положително, въпреки влошената международна обстановка. Туризмът също така става все по-важен аспект от живота на европейските граждани, все повече от които пътуват по лични или по професионални причини. Поради това, че има отношение към културното и природното наследство, както и към традициите и съвременната култура на Европейския съюз, туризмът илюстрира по образцов начин необходимостта от съвместяването на икономическия растеж и устойчивото развитие, включително и на етичното измерение. Туризмът представлява

също така важно средство за подобряване на реномето на Европа в света, за представяне на нашите ценности и популяризиране на европейския модел, който е резултат от вековен културен обмен, езиково многообразие и творчески дух.

Европа е водеща световна туристическа дестинация. Туризмът играе ключова роля в развитието на редица европейски региони и по-специално слаборазвитите региони, поради значителното полезно въздействие и потенциала за създаване на работни места, особено за младите хора. Туризмът показва също така значителна гъвкавост и постоянен растеж. Спад бе регистриран по време на Ковид кризата 2019-2021 г.

Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР) подкрепя конкурентоспособността, устойчивостта и качеството на туризма на регионално и местно равнище. Разбира се, туризмът е тясно свързан с използването и развитието на природните, историческите и културните дадености и с привлекателността на градовете и регионите като място за живот, работа и посещения. Туризмът е свързан и с развитието, иновациите и диверсификацията на продукти и услуги, от които ще се ползват посетителите⁴.

Туризмът през програмен период 2014-2020 г. не беше включен като тематична цел в регламентите на европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) и представлява по-скоро средство, отколкото цел. Все пак регламентите предвиждат редица възможности за интелигентни инвестиции в туризма.

Комисията публикува тематични насоки за инвестиции в туризма. Тя отправя препоръки те да бъдат:

- хармонизирани с една или няколко тематични цели и инвестиционни приоритети;
- съгласувани със SWOT анализа на съответните национални/регионални/транснационални оперативни програми;
- фокусирани върху по-добро валоризиране на културните и туристическите дадености;
- движеща сила в иновациите и диверсификацията на продуктите, процесите и услугите, както и в специализацията за пазарни ниши, с цел преодоляване на

⁴ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/95/el-fondo-europeo-de-desarrollo-regional-feder->

зависимостта от ниската добавена стойност и сезонната заетост и гарантиране на икономическа активност и работни места извън туристическия сезон;

- особено внимание следва да се обърне на утвърдяването на капацитета за върхови постижения, иновации и интернационализация на МСП и клъстерите, (кръстосани) клъстерни дейности, включително посредством усъвършенстване на вътрешните и външните връзки;
- тъй като малките препятствия за излизане на пазара са едно от характерните предимства на туристическия сектор, вниманието трябва да се насочи върху подкрепата на предприемачеството и създаването на нови фирми.

Туризмът ще продължи да играе значима роля в планираните инвестиции по ЕФРР, както и в инвестициите, свързани със съхранението, опазването, популяризирането и развитието на природното и културното наследство с около 8 милиарда евро, предвидени по ЕФРР.

Базата данни eue@RIS3, която документира нарастващия обем на регионалните интелигентни специализации в Европа (управлявани от Платформата за интелигентни специализации), показва, че **много региони в своите стратегии за интелигентни специализации са дали приоритет на иновациите в областта на услугите и бизнес моделите в туризма** и ще насочат значително финансиране за постигане на тази цел.

Те ще насочат усилията си например към разработване на конкурентоспособни пазарни ниши и брандове, като туризъм за възрастни (сребърна икономика) или екотуризм, усъвършенстване на своите вериги на създаване на стойност чрез насочване към по-високите пазарни сегменти в туризма и разнообразяване на туристическите си дейности, така че да са по-малко зависими от сезонния туризъм.

Проучването ще регистрира до каква степен тези европейски политики и практики се познават от заинтересованите страни и те имат нагласата да се възползват от тях.

Повечето европейски региони притежават конкурентни стратегии не само за постигане на по-висока добавена стойност чрез инвестиране в туристически иновации, но и чрез мобилизиране на повече възможности в други индустрии като културните и творческите, селскостопанската и хранително-вкусовата, строителната и др., което ги прави успешни.

По тази причина познаването на опита и в областта на планирането е от особено важно значение за постигане на добри резултати в областта на туризма на местно и регионално ниво. Това е важна информация за местните власти, която трябва да се получи от заинтересованите страни.

В рамките на Европейския съюз туристическият сектор в тесен смисъл (традиционни доставчици на ваканционни и туристически услуги) обхваща 2,3 милиона предприятия, главно малки и средни предприятия (МСП), които по оценки осигуряват заетост на 12,3 милиона души. През 2018 г. секторът на пътуванията и туризма пряко е допринесъл за 3,9% от брутният вътрешен продукт (БВП) на ЕС и се равнява на 5,1% от активното население (което отговаря на близо 11,9 милиона работни места). Ако се вземат предвид тесните връзки с други икономически сектори, размерът на приноса на сектора на туризма става още по-голям (повече от 10,3% от брутният вътрешен продукт (БВП) и 11,7% от общата заетост, което съответства на 27,3 милиона трудещи се)⁵.

През 2019 г. международният туризъм в света достигна 1,5 милиарда пристигания (+4%), от които 745 милиона – в Европа, което съответства на 50% от пазара. Избухването на пандемията от COVID-19 през март 2020 г., което доведе до несигурност по отношение на забраните за пътуване и санитарните задължения, днес представлява най-важното предизвикателство за бъдещето на туристическия сектор⁶.

Политиката в областта на туризма е също така средство, чрез което могат да се преследват по-широки цели по отношение на заетостта и растежа. Значението на екологичното измерение на туризма ще нараства все повече с течение на времето. Това вече е отразено в проектите за устойчив, отговорен и етичен туризъм. През 2018 г. Европейският парламент публикува изследване на тема „Свърхтуризъм: въздействие и възможности за отговор чрез политиките“. И тук е важно да се отбележи, че проучването трябва да регистрира доколко заинтересованите страни познават тези екологичен измерения и тяхното приложение в практиката. И главно как те могат да бъдат вплетени в местната политика за развитие на устойчив туризъм.

---

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/126/tourism>

⁶ Пак там

2. Развитие на туризма в България

През последните петнадесет години традиционно важната роля на туризма за икономическото развитие на България убедително се затвърди и нарасна. Това се случи на фона на поредица от тежки кризи, в която изпаднаха много от структуроопределящите в миналото отрасли на материалното производство. Особено негативно отражение оказаха Ковид пандемията и войната в Украйна. Въпреки неминуемите сътресения през които премина, туризмът се оказа сред най-жизнеспособните и перспективни сектори на националната икономика в новите условия.

Приносът на туристическата индустрия към икономиката на България е значителен. По данни на Световния съвет за пътувания и туризъм (WTTC) към 2016 г. общият дял на приходите от пътувания и туризъм в БВП на страната е 12,8% като прогнозите са през 2027 г. този дял да достигне до 16,7%. В момента туристическият сектор в България осигурява 362 924 работни места, което представлява 11,9% от всички трудово заети в страната. Очаква се до 2027 г. заетостта в туристическия сектор да нараства с около 1% годишно или да бъдат осигурени общо 462 091 работни места. За да обезпечи устойчивото развитие на туристическия сектор и приноса му към икономиката на страната, българската държава си е поставила за цел да създаде благоприятна среда за развитие на конкурентоспособна туристическата индустрия и устойчиво управление на туристическите ресурси⁷.

В повечето стратегически документи на национално, регионално и местно ниво туризмът се разглежда като приоритетен отрасъл. На него се възлагат големи надежди за подобряване на платежния баланс, повишаване на доходите и намаляване на безработицата. Той се възприема и като средство за балансиране на острите вътрешнорегионални различия, чрез стимулиране на развитието в редица райони с богат ресурсно-туристически потенциал, но и с остри социално-икономически проблеми. В тази връзка през последните години голяма популярност придоби тезата за приоритетно развитие на такива форми и видове туризъм, които да осигурят по-пълноценно използване на наличните ресурси и предлагане на по-разнообразен и конкурентен туристически

---

⁷ Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България, 2014-2030 г., стр. 7, https://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/documents/2018-01/nsurtb_2014-2030.pdf

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

продукт. Съществена роля в това отношение може и трябва да играе алтернативният туризъм. Засега обаче той не успява да изпълни убедително тази роля, а развитието му е изправено пред сериозни предизвикателства. Причините могат да се търсят в комбинираното въздействие на многобройни неблагоприятни фактори, свързани с: 1) ниското ниво на инфраструктурна изграденост и влошената демографска обстановка в селските райони; 2) трудната адаптация на малките туристически центрове към нов модел на развитие в условията на пазарна икономика и 3) рязкото увеличаване на туристическото натоварване в няколко големи курорта с предимно зимна експлоатация и произтичащите от това заплахи за екологичното равновесие и ефективното им функциониране.

Влияние върху негативните процеси характерни за последните 4 години безспорно оказва разпространението на COVID-19. В резултат от въведените в международен план рестрикции за пътуване и засилените противоепидемични мерки са регистрирани изключително негативни последици за туристическата индустрия не само в България, но и в световен мащаб. Неслучайно наложените превантивни мерки за овладяване на разпространението на вируса са посочени като един от основните проблеми на туризма в страната.

В направено проучване от Националния център за парламентарни изследвания през 2021 г. по метода на полустандартизираното интервю сред 1000 пълнолетни граждани в цялата страна преобладават нагласите в обществените представи, че туристическият сектор е от голяма важност за българската икономика. Средните оценки на пълнолетните български граждани за ролята на туризма в икономиката на страната възлизат на 5,47 пункта по шестстепенна скала за оценяване. Важността на сектора се определя като висока от три четвърти от пълнолетните български граждани (75%). Подобно мнение изразяват предимно хора, живеещи в областните градове, с високи доходи, високообразовани, смятащи, че условията за туризъм в България напоследък са се подобрили. Делът на респондентите, преценяващи, че туризмът изобщо не е важен за икономиката на България, възлиза на едва 0,7% от всички интервюирани.

Въпреки че преобладаващата част от интервюираните отдават голямо значение на туризма за българската икономика, в обществените представи доминира разбирането, че

състоянието на сектора в момента не е добро. Близко половината от респондентите (47%) са на мнение, че условията за туризъм в България са лоши – влошили са се за последните пет години или са останали на същото лошо равнище.

Природните ресурси и културно-историческото наследство на България са сред основните предимства на страната, които я правят привлекателна туристическа дестинация. **Най-ценният туристически ресурс (според 60% от интервюираните) е красивата и разнообразна българска природа**, позволяваща почивка както на морския бряг, така и в планинските курорти. Подобно мнение по-често изразяват респонденти, според които туристическите услуги през последните години са се подобрили или са останали на добро ниво, хора, които си позволяват да отидат на почивка повече от 3 пъти в годината, предпочитайщи да почиват само в България. Мнозинството от интервюираните, които са отговорили, че въпросът се отнася до тях (81%) твърдят, че заради пандемията от коронавирус са предпочели да пътуват само в България. Подобно поведение е характерно предимно за жителите на малките населени места, на възраст между 50 и 59 години, но то не е следствие единствено на пандемията. Четири пети от респондентите, попадащи в тази група, посочват, че по принцип предпочитат да планират отдиха си в България поради лесен достъп до дестинациите и по-ниски цени на туристическите услуги. Други 19% не са ограничили пътуванията си само в страната заради пандемията от COVID-19, като това са най-вече хора на възраст между 18 и 39 години, жители на столицата, с високи доходи.

Независимо дали одобряват или не държавната политика, мнозинството от интервюираните лица приемат, че е необходимо както целенасочено подпомагане на бизнеса от страна на държавата, така и увеличаването на средствата от държавния бюджет за реклама на българския туризъм. Негативните обществени нагласи към качеството на рекламата на българския туризъм ясно проличават в сравнението с рекламите на чужди дестинации. Делът на респондентите, според които рекламите на чуждестранните туристически дестинации са по-добри от българските е десет пъти по-голям от този на заемащите противоположната позиция (49% : 5%).

Представените от проучването обществени нагласи ще се вземат под внимание при разработване на инструментариума на проучването.

III. Методология

Основните подходи на изследването са системният, свързан със системния характер на Териториалните системи на отдиха и туризма (ТСОТ) и емпиричният, използван за набиране на необходимата по обем и характер първична количествена и качествена информация. Използваните методи на изследване стъпват на дедуктивния подход. Използвани са още:

- подход на проучвания и систематизиране на информацията на литературните източници и плановете документи;
- набиране, обработка, систематизиране и интерпретиране на статистически данни и документи;
- метод на критичния анализ и експертна оценка;
- метод на сравнителния анализ;
- анкетен метод и натурно обследване;
- аналитично-прогнозен метод;
- научен анализ и синтез,
- работа с фокус групи;
- теренно наблюдение.

Защитаваната изследователска теза е, че постигането на устойчиво развитие на туристическа дестинация на местно ниво е възможно само при системно използване и прилагане на критериите и показателите за анализ и оценка на туристическия потенциал, ясно дефиниране и следване на стратегическите цели и приоритети за устойчивото развитие за развитие на туристическа дестинация Стамболово.

Основните проблеми и ограничения са свързани с липсата на базова информация за туристическите ресурси и обекти на територията на общината, доставчиците на услуги и състоянието на туристическото предлагане, както и липсата на данни за броя посетители с цел туризъм, които не отсядат в местата за отдих.

Пълната липса на научно-изследователски проучвания и налична статистическа информация възпрепятства изготвянето на задълбочен анализ. Липсата на достатъчно традиции в областта на туризма на общинско ниво и фактът, че липсва обединение на

заетите в туризма, се оказаха друг сериозен ограничителен фактор. На този етап липсва достатъчно статистическа информация дори за категоризираните туристически обекти, които не винаги обявяват цялата информация. Други не са регистрирани и не са получили категория, което показва, че все още една част от туристическите обекти се намират в сивия сектор.

1. Инструментариум на проучването

Социологическото проучване ще се проведе сред ключовите фигури на територията и ще включва: провеждане на анкета със 100 представители на заинтересованите страни, намиращи се на територията, провеждане на 2 фокус групи за оценка и генериране на идеи и анализ на състоянието на гражданското участие при разработването и мониторинга на местната политика за развитие на туризма на територията на община Стамболово.

В груповите дискусии ще се включват между 8 и 10 човека представители на заинтересованите страни. Анкетата ще осигури една обобщена информация, представяща общественото мнение на местната общност, а резултатите от фокус групите ще допълнят общественото мнение и ще осигурят предложенията на заинтересованите страни, като отразят техните виждания и нагласи за сътрудничеството в областта на туризма и важните за общността предложения и конкретни проектни идеи. Ще се обсъди тяхната готовност за включване в партньорство, за обхвата и за надеждността на реализираните и предлаганите проектни идеи. Резултатите от допитванията ще се използват за разработването на мерките в дългосрочните местни политики за устойчивото развитие и за формулирането на проектните идеи, най-добрите от които ще се използват за разработването на 4 проектни концепции, които ще се използват за бъдещо финансиране по европейските програми.

В анкетата се използват както отворени, така и затворени въпроси. По този начин ще се регистрира социално-икономическата обосновка на територията и формираните нагласи на заинтересованите страни за бъдещото развитие на туризма, като се осигурят условия за съпоставка и изводи /затворените въпроси/ между различните представители на публичния, частния и неправителствения сектор. В същото време ще се регистрират непредвидимите от изследователите обстоятелства (отворените въпроси), които възпрепятстват подобряването на мерките, водещи до разширяване на туристическите

услуги. Отворените въпроси и резултатите от дискусиите ще осигурят възможност за регистриране на непознати проблеми, за намиране на непознати решения и за навлизане по-дълбоко в разглежданата проблематика.

Липсата на информираност сред респондентите също е важна информация, която не трябва да се пренебрегва, а трябва да се подложи на анализ и да се направят произтичащите от това изводи.

Анкетната карта включва 1 отворен и 17 затворени въпроси. Има разлика между така наречените „box – ticking” въпросници, които представляват строго структурирани логически модели, интервютата. Ние в това изследване, както вече казахме, ще използваме смесен вариант, който да гарантира както количествени, така и качествени въпроси. По този начин се цели да се събере повече и по-качествена информация, която освен че регистрира даден проблем или ситуация, описва нови моменти, които е важно да бъдат проследени. За целта са използвани: въпроси с оценъчна скала, въпроси с един или въпроси с повече от един отговори. При използването на анкетната карта отворените въпроси често остават без отговор, докато при фокус групите тази липса на информация обикновено се събира, което допълва и детайлизира картината. Избегнали сме въпроси за приходи и разходи, които също могат да затруднят респондентите и да намалят степента на тяхната откровеност. По този начин се предразполагат анкетираните да отговарят свободно и без притеснения на въпросите, включени в анкетната карта.

Анкетната карта съдържа следните видове въпроси:

- *Филтриращи*, които разпределят изследваните лица на групи или подгрупи по някои притежавани признаци или фактори;
- *Основни* – въпроси, които пълно и последователно обхващат темата на проучването;
- *Контролни*, които се използват за разкриване на обективността на даваната от респондента информация;
- *Идентификационни*, които изследват характеристиката на изследваните лица по основни социално-демографски признаци – пол, възраст и т.н.

В проучването при използването на фокус групите се провежда дискусия по предварително подготвен сценарий с изследваните лица, които са събрани като една група. Сценарият съдържа теми (въпроси) и подтеми (подвъпроси), които рамкират съдържанието на водената дискусия. Участниците в дискусията не се критикуват помежду си, а само изразяват своето мнение, допълват направените оценки, конкретизират и подкрепят с факти изразените становища.

Събирането на повече участници на едно място и включването им в дискусия води до взаимно индуциране на отговори и по този начин съвкупността на получените отговори е по-голяма от простата сума на отговорите на всяко изследвано лице, ако с него би било проведено интервю или анкета.

Броят на участниците във фокус-груповите дискусии ще бъде между 8 и 10 човека. При тяхното рекрутиране ще се спазват няколко правила:

- Не бива участниците да са в конкурентни отношения помежду си, защото в такава ситуация всеки би искал да споделя колкото се може по-малко за себе си, като в същото време би искал да научи колкото се може повече за конкурентите, което може да блокира дискусията.

Принципът, който трябва да се спазва е, че изследваните лица трябва да обхващат разнообразните характеристики на изследваната местна общност.

- Изборът на модератора също ще бъде извършен прецизно като се съобразят професионалните и личностните му качества. Той също трябва да предразполага изследваните лица и да печели тяхното доверие, като ги стимулира да отговарят изчерпателно и подробно. Той трябва да умее да ги мотивира да дават точни и искрени отговори. Не е желателно отговорите да бъдат давани само с една дума или с едно изречение. За да се получат повече подробности, ще се използват допълнителните въпроси, като се стимулира дискусията и взаимното индуциране на отговори.
- Важно е по възможност всички изследвани лица да отговорят на всички въпроси. Не е допустимо отпадането на вписаните в сценария въпроси. За тази цел е възможно редът на въпросите да бъде различен от предварително определения. Ако

модераторът се сблъска с пасивност по отношение на даден въпрос, той трябва да прескочи този въпрос, и по-късно, когато ситуацията е по-благоприятна, отново да се върне към него.

- В същото време е важно модераторът да не насочва отговорите на изследваните лица и да не ги сугестира. Целта е да се получи автентичното мнение на изследваните лица, а не да се опише мнението такова, каквото би ни се искало да бъде. Модераторът не бива и да дава оценка на мнението на изследваните лица – нито като одобрение, нито като критика. Мнението на изследваните лица е важно да се регистрира такова, каквото е, независимо дали ние сме съгласни или несъгласни с него. Също така модераторът трябва да ограничава опитите на изследваните лица от фокус-групата да дават оценка на мнението на останалите.

Продължителността на една фокус-групова дискусия е между един и два часа. Недостатък на фокус групата е, че не позволява да се измерват и да се установяват съотношения и пропорции, което не трябва да разсейва модератора, а трябва да го стимулира да навлезе в темата за развитието на туризма на територията в дълбочина. В условията на пандемия или някаква друга причина, ако не е препоръчително провеждането на фокус групи, осигуряващи физическото присъствие на участниците, някои от фокус групите могат да се проведат и онлайн, като се спазват всички изброени до тук изисквания.

Анализът на резултатите на анкетата ще обхване получените едномерни и двумерни разпределения (чрез т.нар. крос-таблицы), направени чрез статистическата програма SPSS. По същество, двумерните разпределения представляват съпоставка на отговорите на дадени въпроси по двойки. Съпоставката се прави с цел да се открият:

- 1) Наличието на специфични проблеми сред представителите на различните целеви групи, ангажирани с туристически дейности и туристически услуги;
- 2) Степента на информираност на представителите на целевите групи по въпросите на иновациите в туризма и възможностите за тяхното финансиране;
- 3) Спецификите в мненията и оценките, различията в нагласите на представителите на различните целеви групи към туризма и изграждането на местни партньорства;

- 4) Готовността на различните субекти за включване в изграждането на местни партньорства и планираните от тях стъпки в тази посока.

Предвид неголямата извадка, акцентът в анализа ще се постави върху най-значимите натрупвания на данни, въз основа на които могат да се направят надеждни предположения за някои тенденции в нагласите към развитието на туризма. Резултатите от анкетата ще бъдат допълнени и от резултатите от фокус групите, което ще разшири обхвата на данните и ще засили достоверността на информацията.

На базата на статистическите данни ще се изготви анализ, който ще проследи, обобщи и систематизира резултатите от анкетата, ще изведе проблемите и предложенията за подобряване на средата на територията на община Стамболово, основани на местните условия и местните ресурси. Ще се регистрират съществуващите нагласи и бъдещите очаквания към развитието на туризма. От друга страна обединяването на резултатите от анкетата ще осигурят възможности за съпоставка на фактите, на различните становища, на оценките и на предложенията от страна на заинтересованите страни. На базата на обобщеното обществено мнение ще се изведат важни заключения, отразяващи в пълна степен съществуващите социални нагласи и регистрираните проблеми, свързани с развитието на туризма на територията на община Стамболово.

Обект на изследването са заинтересованите страни от местната общност, имащи отношение към развитието на туризма. Това са преди всичко: **представителите на НПО; представителите на бизнеса и земеделските производители; представителите на общината /общински служители и общински съветници/, държавните институции и гражданите.**

Представителите на тези целеви групи в основната си част имат компетентността и капацитета да отговарят на задаваните въпроси. По този начин ще могат да се регистрират и сравняват различните оценки на представителите на различните целеви групи.

Събраната информация ще осигури възможност за качествено изследване, в което участниците ще опишат своите възприятия, мнения, убеждения и нагласи, формиращи отношението им към развитието на туризма в региона, ще се регистрират проблемите, свързани с неговото утвърждаване, като успоредно с това се регистрират и предложенията

за неговото бъдещо развитие. Дискусиите ще осигурят възможност на представителите на заинтересованите страни да изкажат своето мнение по темата и да дадат своите предложения за създаване на подходящи условия за активно включване на заинтересованите страни и техните организации в опазването на околната среда.

На територията на община Стамболово съществуват добри условия за развитие на селски туризъм, природата е чудесна, има изградени почивни бази и къщи за гости, липсват сериозно замърсявания и се разполага с прясна и екологична храна. Въз основа на тези дадености могат да се формулират следните **хипотези**:

- Преобладава положителното отношение към развитието на туризма на територията на община Стамболово от страна на местното население, но развитието на туризма не се приема като обща отговорност, подобряваща средата и водеща до интегриране на услугите от всички заинтересовани страни, намиращи се на територията на общината. Всеки работи сам за себе си и полага необходимите усилия самостоятелно.
- Заинтересованите страни подценяват социално-икономическата среда като цяло и рядко гледат на развитието на туризма и повишаване на неговото значение за бъдещото развитие на местната икономика и като техен ангажимент. Смятат, че това е единствено ангажимент на местните власти;
- Липсват ясни познания за ползите от развитието на устойчив туризъм за местната общност, което възпрепятства формирането на реални нагласи по отношение на преките ползи, произтичащи от разнообразяването на туристическите услуги и подобряване на социално-икономическата среда на територията;
- НПО секторът на територията на общината, в т.ч. и читалищата, е лишен от практики в областта на туризма и не ги свързва с опазване на културното наследство;
- Партньорствата между местната власт и частните субекти в областта на туризма са епизодични, неустойчиви и недооценени. Те не се използват за разнообразяване и обновяване на туристическите услуги, необходими за осъществяването на устойчиво местно развитие.

Допитването до местната общност е едно полезно средство, което създава предпоставки да се разберат в дълбочина проблемите в областта на туризма, с които се сблъскват заинтересованите страни. По този начин анкетата и фокус групите ще:

- Осигурят възможност да се тестват описаните предварително проблеми, но и да се дадат възможните решения, като се регистрира нов набор от събраните факти, мнения и констатации;
- Целевото набиране на респондентите допринася за включването на респонденти, които рядко се събират заедно за да дискутират, да изразяват личното си мнение и за да имат възможността да чуят аргументите и на другите заинтересовани страни, които понякога се намират в известна конкуренция по между си;
- Осигуряват се условия за формулиране на комплексна оценка на проблемите на туристическото развитие на територията на община Стамболово и се дават възможните решения за бъдещото му развитие.

Териториалните системи на отдиха и туризма са представени като възможност за прилагане на системен подход при комплексните туристически изследвания. Целта е, чрез изследване на отделните елементи и структури на системата, да се спомогне за формиране на изводи, които да характеризират и подпомогнат изграждането на цялата система.

На база на проведеното кабинетно проучване е отчетено, че засега е трудно да се направи пространственият мащаб на влияние, защото той изисква специфичен подход и методика, техническа информация, осигуряваща набор от съответни критерии и показатели за оценка.

Проучването на туристическия потенциал, условията и възможностите за устойчиво развитие на туризма в община Стамболово стъпва на използването на широка палитра от общонаучни и частни методи: количествени, включващи анкетно проучване, и качествени, включващи допитване и работа с фокус групи. Използвани са предимно емпирични методи на изследване като: метод на теренни наблюдения; качествени методи: допитване; количествени методи: анкетно проучване, работни срещи с представители на местната общност; набиране на първична информация, обработка и анализ на факти и документи. Статистически методи на изследване: получаване на статистически данни от

институционални системи и регистри, резултати от проведени наблюдения, информация от предходни многократни проявления на изследваните събития и процеси, наблюдения на изследвани обекти за създаване на първоначални данни за статистиката.

Какви са теоретико-методологическите основи използвани в изследването?

Изследването на туристическия потенциал на община Стамболово включва:

- Социологически методи на изследване: работа с фокус групи;
- Методиката за оценка на туристическите ресурси е тясно свързана с основните европейски приоритети за устойчив растеж, чрез по-ефективно използване на ресурсите за насърчаване на по-екологична и по-конкурентоспособна икономика и за приобщаващ растеж – постигане на социално и териториално сближаване чрез ефективно интеграционно териториално управление, основаващо се на разкриване и оценка на ресурсния потенциал на община Стамболово.

За съжаление поради липса на информация и техническа обезпеченост не се приложиха географските методи на изследване, които включват: пространствен анализ на ресурсния потенциал, локализиране на изследваните обекти, както и картиране за създаване на изходни данни за обекти, предмет на изследването.

В основата на методическата рамка е залегнала методика за оценка на културноисторическия потенциал на България (Попова, 2011), за разработването на която са използвани широкопопулярни в теорията на отдиха и рекреацията теоретико-методически постановки (Murphey, P. 1985; Cffoper, C and Wanhill, S., 1997 и др.).

Типовите критерии за анализ и оценка на ресурсите са свързани с някои основни количествени и качествени параметри на ресурсите: атрактивност, разнообразие, обем, териториален характер, необходимост от опазване.

Отчетено е, че прилагането на методиката е свързано и с някои ограничения, най-вече по отношение на недостатъчната информационна обезпеченост със статистическа, нормативна, административна и маркетингова информация, което затруднява провеждането на системни и регулярни практически ориентирани проучвания, както и провеждане на мониторинг за развитието на специализираните видове туризъм.

2. Обработване на информацията

Обработката на информацията ще се извърши посредством SPSS метод за обработка на данните и обобщение на резултатите от анкетите. SPSS за Windows е един добър инструмент за обработка на данните и за статистически анализ в графична среда. Този инструмент се реализира чрез описателни менюта и прости диалогови менюта, така че да бъдат удовлетворени една голяма част от практическите нужди за статистическия анализ на събраните данни от проведеното изследване.

Неговата организация е особено важна за качеството на събраната информация. Ето как ще се организира самото провеждане на изследването.

3. Организационен план за провеждане на социологическото проучване:

Дейност:	Срок:	Отговорник:
1. Разработване на Методология на изследването, анкетната карта и сценария за фокус групите.	От 15.09.2022 г. до 30.09.2022 г.	Ключов експерт
2. Разработване на Кабинетно проучване	От 01.10.2022 г. до 24.10.2022 г.	Ключов експерт
3. Отпечатване на анкетните карти.	От 25.10.2022 г. до 30.10.2022 г.	Неключови експерти
4. Подбор на анкетъорите и разпределението им по населени места.	От 01.11.2022 г. до 10.11.2022 г.	Неключови експерти
5. Провеждане на анкетата на терен.	От 11.11.2022 г. до 30.11.2022 г.	Неключови експерти
6. Провеждане на фокус групите.	От 23.11.2022 г. до 30.11.2022 г.	Ключови експерти
7. Обработка на информацията с SPSS и формиране на едномерни, двумерни таблици и диаграми.	От 01.12.2022 г. до 14.12.2022 г.	Неключови експерти
8. Разработване на анализа на анкетата.	От 15.12.2022 г. до 30.12.2022 г.	Ключови експерти
9. Обобщаване на резултатите и изготвяне на Обобщен анализ от проучването	От 01.01.2023 г. до 14.01.2022 г.	Ключови експерти

Чрез заложените механизми и инструментариум за обратна връзка и оценка развитието на туризма от страна на заинтересованите страни се планира изпълнението на основната цел и на задачите на проучването.

Тъй като различните методи притежават различни възможности и имат специфични ограничения, ние ще ги използваме в комбинации. В този случай ще се извърши такова съгласуване между тях, че получените чрез един метод резултати да бъдат съвместими с информацията, набрана чрез другите методи. В случая прибягваме към един разумен подбор на методи и техники, които ще използваме в конкретния случай на настоящето изследване.

4. Методика на извадката

Извадката на социологическото проучване ще представи мнението и нагласите на заинтересованите страни, това са представителите на: местните власти, НПО, предприемачите и земеделските производители, както и представителите на различните институции и граждани. Сравненията ще ни помогнат да се открият общите и различаващите се характеристики, тенденциите и закономерностите в изследваните съвкупности (социални групи) и ще се направят практически изводи за съществуващите нагласи по отношение развитието на туризма на територията на общината.

Задачата е чрез извадката да се определи разпределението на елементите на изследваната съвкупност по избрани признаци, като например представителството на целевите групи, образование, пол, възраст и др. Генералната съвкупност в проучването е населението, живеещо на територията на община Стамболово.

Изследването е монографично, тъй като изучава отделни единици от социалните групи на генералната съвкупност. Те се избират типологично (въз основа на поставените проектни цели и задачи). Това са **представителите на НПО; представителите на общината – общинските служители и общинските съветници; представителите на бизнеса и земеделските производители, на институциите** и отделни граждани. От тези целеви групи ще се анкетира 100 човека. Техни представители ще се включат и в провеждането на 2 фокус групи.

Единиците на изследването са отделните лица, представители на тези социални групи. Монографичното изследване обикновено се използва при нововъзникнали явления, при които все още няма голяма яснота за дадения проблем, какъвто е случая и с туристическите услуги. Изследването е извадково, като данните са обобщаващи за цялата съвкупност, а именно населението на община Стамболово. Анкетата отразява мнението на изследваната съвкупност по целеви групи.

Извадката гарантира типологичните изследвани единици, които предварително се разделят на групи въз основа на признака месторабота и от всяка група се подбират типичните ѝ представители. Предположението е, че ако представителите на дадената група притежават дадена характеристика, която е средна за групата, то и останалите представители ще притежават тези характеристики в същия среден размер.

След като изследваме представителите на посочените по-горе целеви групи, това означава, че можем да правим обобщения за генералната съвкупност, без изследването да е представително, тъй като предварително се знае кои единици са адекватен източник на интересуващата ни информация. Те са определени като заинтересовани страни и са включени в изследването.

Представителността означава още получената обобщена информация за изследваните единици да е близка до характеристиките на цялата генерална съвкупност, което на практика изследването ще изпълни.

Трябва да се отбележи, че направената извадка е достоверна, т.е. степента на истинност на събраната информация е обезпечена от подбрения анкетъорски екип, който ще гарантира верността на измерванията и отговорите на изследваните лица.

Макар обемът на извадката да не е голям, може да се гарантира и точността на изводите, които се правят за генералната съвкупност, тъй като анкетите и фокус групите дават подробна и комплексна информация по темата за съответната целева група. Подбраните респонденти са източник на знания и компетентна информация, която описва характеристиките, проблемите и перспективите на туризма и поставя важните акценти, на които трябва да се обърне внимание. Между трите характеристики на извадката – представителност, достоверност и обем разбира се съществува връзка, която обаче не е

директна, тъй като съществува възможност те да се регистрират и разделено, какъвто е нашият случай.

В проучването е предвидено да се анализират различните корелационни връзки и да се проследяват взаимозависимите променливи, което създава предпоставки да се прави един задълбочен и достоверен анализ. Чрез установяване на статистическата зависимост между събития и величини, ще се определя и степента на зависимост между различните променливи, които е важно да бъдат проследявани, за да се установи количествената зависимост между различните двойки променливи.

При обработката ще се „измерват“ една или няколко характеристики на изследваните обекти, което ще съпоставя едно число на разглежданата характеристика по предварително определено правило. В голяма част от случаите в анкетите резултатът от измерването има конкретен количествен смисъл – брой точки, оценка и т.н. Освен това дискусиите предполагат голям брой ситуации, в които не можем да получим числова стойност, а само ще се отбелязва дали дадено свойство е налице или отсъства. В тези случаи измерването ще се сведе до установяване на наличие или отсъствие на определен признак у обекта на изследването. Включването на количествени и качествени променливи ще пресъздаде общественото мнение в неговата пълнота и разнообразие.

Използването на метода на мозъчната атака (на английски – *brainstorming*) цели да стимулира творческата активност на участниците в дискусиата в областта на развитието на туризма. Всяка група включва: генериране на идеи, анализ на проблемна ситуация, оценка на идеи и генериране на контраидеи. Участниците свободно изказват своите идеи и мнения без каквато и да било оценка или обсъждане на дадените идеи и изразените мнения. Идеите се записват от модератора или от допълнително определен за това секретар, а мозъчната атака продължава дотогава, докато не се изчерпят идеите или не завърши определеното за мозъчната атака време между 1 и 2 часа.

Основният фокус на метода е да се идентифицират новите идеи и да се предложат надеждни решения на регистрираните проблеми. За тази цел организаторите на фокус групите ще създадат необходимата атмосфера, която е най-благоприятна за генерирането на идеи (добронамереност и подкрепа), освобождавайки участниците от ненужните

ограничения. Обсъжданите въпроси трябва да бъдат ясно формулирани и задавани, а ако възникне нова информация трябва да се задават допълващи въпроси, които да изясняват описаната ситуация или регистрирания проблем. От всички изказани идеи се избират най-подходящите за описването им и прилагането им в практиката.

Използването на този метод позволява да се получат продуктивни резултати за кратко време, да се включат всички участници в един активен творчески процес, който осигурява важна и надеждна информация по темата за туризма и туристическите услуги.

Основната цел на мозъчната атака е да се търси възможно най-широк спектър от идеи и решения на изследвания проблем, за да се излезе отвъд границите на онези идеи, които съществуват сред тесните специалисти или хората с богат предишен опит и определена официална позиция. По този начин изследването ще предложи интересни и нестандартни идеи и решения, които ще подпомогнат местните власти в бъдещите им политики за развитие на туризма на територията на община Стамболово.

Във всяко изследване винаги има т.нар. стохастична грешка, която произтича от това, че се изследват само част от единиците от генералната съвкупност. Дължи се на действието на случайни фактори и няма нищо общо с точността на регистрацията. В този вид изследвания обикновено се приема 5% вероятност за грешка ($\alpha = 0,05$).

След провеждането на анкетата се преброяват различните варианти на отговорите като е удачно данните да се подредят в таблици и диаграми. Изчисляват се абсолютните (**броя отговорили по този начин на този въпрос – f**) и относителните (**p**) честоти на отговорите за всеки от вариантите. Избраният метод налага, относителните честоти да се изчисляват и в проценти.

Разгледаните статистически методи дават количествена представа за различията в становищата на респондентите. За целите на настоящото изследване е необходима и качествена интерпретация на данните, която ще се прилага успоредно с количествената. За нея особено много ще допринесат резултатите от фокус групите и отворените въпроси в интервютата. Тя е свързана с тълкуване на значението на приемането или отхвърлянето на статистическите хипотези, големината на констатираната зависимост или установената

посока на връзката, което е особено важно за регистрирането на тенденциите и правенето на обобщените изводи.

5. Извършване на проучването и работа на терен

Анкетите и фокус групите се планират, иницират, организират и провеждат от Изпълнителя – Сдружение „Шанс и закрила“. Анкетите в различните населени места се планират, иницират, организират и провеждат от експертите и анкетърите.

Провеждането на проучването или т.н. „*работа на терен*“ включва набирането на данни от всички предвидени лица чрез избрания от проучването социологически метод (анкета) от анкетърския екип, който ще провежда анкетата в различните населени места на общината. Основното средство (инструментариумът) за регистриране на първичната емпирична информация са анкетирането и дискусиите във фокус групите, които ще осигурят регистрирането на валидна (обоснована), точна (устойчива) и достоверна информация. Всеки анкетър трябва да подбере съобразно инструкциите представителите на определената целева група и да ги интервюира. Освен това от същите целеви групи трябва да се подберат и участниците във фокус групите. За предпочитане е анкетираните и участниците в дискусиите да не се дублират и да притежават известна експертиза и опит в съответния сектор в който са ангажирани, за да вземат адекватно на потребностите участие и да предоставят необходимата информация по конкретния обсъждан въпрос.

Работата на терен се планира да се проведе в периода от 11.11.2022 г. до 30.11.2022 г. от анкетъри, добре познаващи местната общност, което означава, че те трябва да бъдат подбрани внимателно, като се съблюдават и други техни качества като компетентност, отговорност и комуникативност, за да се гарантира достоверността на информацията.

Описана по този начин, изследователската стратегия очертава генералната ориентация, специфичните методи и процедури при набирането на информация за разработването на един задълбочен социологически анализ на проблемите на туризма.

За да е качествена информацията е особено важно да се изясни ползата за респондентите от това, че участват в проучването. Този въпрос не се подценява от изследователите на туризма. При провеждане на проучването ще им бъде разяснено с какво те ще допринесат

със своите отговори за подобряване на ситуацията. По този начин те ще имат едно добро оправдание да вложат няколко минути от личното си време за попълване на анкетата или за участие в дискусиите.

Анализът и оценката на туристическия потенциал за устойчиво туристическо развитие на община Стамболово обхваща проучване и на външните и вътрешните фактори на средата, които влияят върху развитието на туризма, както и анализ и оценка на ресурсния потенциал, с който тя разполага (туристически, материални, човешки, финансови ресурси).

Източници на информация:

„Дневен ред за устойчив и конкурентоспособен европейски туризъм“;

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България, 2014-2030г.;

Попова, Н. 2003. Отношение на местното население към устойчивото развитие на туризма в селищата около Природен парк „Витоша“. – Год. на СУ, ГГФ, кн. 2 – География, т. 95.;

Интервюта и анкети – Дограмаджиева при проучването на общините Тетевен, Троян и Априлци (2003), част от проучванията на Банско (Воденска и др. 2000; Маринов и др. 2000), проучванията на влиянията на туризма и отношението на местното население към неговото развитие от Воденска (2006, 2012, 2014), Попова (2003, 2004, 2007) и др.;

Сравнителен анализ – Стамболски за общините Банско, Чепеларе и Чипровци (2009), Воденска (2006), Petkova and Yaneva (2015), Петкова (2017), Stankova et al. (2015) и др.; 3. Жизнен цикъл на туристическа дестинация – Дограмаджиева (2003), Yankov and Nekova (2017);

Жизнен цикъл на туристическа дестинация – Дограмаджиева (2003), Yankov and Nekova (2017).

Интернет страници:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/95/el-fondo-europeo-de-desarrollo-regional-feder>

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/126/tourism>

https://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/documents/2018-01/nsurtb_2014-2030.pdf

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics/bg&oldid=87103

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

https://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/documents/2021-05/turizum_ikonomika.pdf

<https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/novini/bulgariya-shte-polzva-pechat-za-bezopasnost-i-higiena-ot-svetovniya-suvet-za>

https://ibsedu.bg/media/Doctor/Desislava_Alexova/Avtoreferat_Desislava_Alexova.pdf

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Приложение 1 Анкетна карта

АНКЕТНА КАРТА

за заинтересованите страни за развитие на туризма на територията на община Стамболово

Уважаеми дами и господа,

Сдружение СВР – Хасково в партньорство с Община Стамболово реализира проект на тема: „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“. Проектът се финансира от програма „Добро управление“. По проекта се провежда проучване на тема: „Развитието на туризма и възможностите за устойчиво развитие на община Стамболово“.

Община Стамболово се обръща към Вас с молба да направите своите препоръки за изграждане на местни партньорства на територията на община Стамболово за развитие на туризма и туристическите услуги на територията.

Моля, отбелязвайте с „X“ или заграждайте с „O“ номера на верния отговор.

Не вписвайте своето име! Анкетата е анонимна!

БЛАГОДАРИМ ВИ ЗА ОТДЕЛЕНОТО ВРЕМЕ!

1. Интересувате ли се от развитието на туристическите услуги на територията на община Стамболово?

1. Да, в голяма степен
2. Да, ангажиран/а съм пряко
3. Да, в известна степен
4. Проявявам интерес, но не съм ангажиран/а
5. Не се интересувам

2. Вие или представляваната от Вас организация/фирма през последните 3 години, участвали ли сте в реализирането на проект свързан с развитието на туризма в региона?

1. Да, като водещ/партньор
2. Да, като бенефициент
3. Не

3. През последните 3 години извършвали ли сте дейности свързани с развитието на туризма на територията?

1. Да, основно с това се занимавам
2. Да, ангажиран/а съм епизодично
3. Да, извършвам подкрепящи дейности
4. Не се занимавам
5. Не се интересувам от темата

/Само за отговорилите положително/

4. Извършваните от Вас дейности в партньорство ли са реализирани?

(Посочете всеки верен отговор)

1. Да, съвместно с Общината
2. Да, съвместно с НПО от региона
3. Да, съвместно с НПО от общината
4. Да, съвместно с фирма от региона
5. Да, съвместно с фирма от общината
6. Да, съвместно с други организации/какви
7. Не съм участвал в партньорства до момента
8. Не смятам партньорствата за успешни

5. От какъв вид туризъм се интересувате?

(Моля, посочете до 3 отговора)

1. Селски туризъм
2. Спортен туризъм
3. Културен туризъм
4. Спа туризъм
5. Винен туризъм
6. Екологичен туризъм
7. Био туризъм
8. От различни видове
9. От друг *(посочете какъв)* .....
10. Не се интересувам

6. Кой вид туризъм смятате, че има най-добри условия за развитие на територията на община Стамболово?

(Моля, посочете до 3 отговора)

1. Селски туризъм
2. Спортен туризъм
3. Културен туризъм
4. Спа туризъм
5. Винен туризъм
6. Екологичен туризъм
7. Био туризъм
8. Представяне на интегрирани пакети услуги
9. Друг *(посочете кой)* .....
10. Не мога да преценя

7. Кой според Вас трябва да стане двигател за развитие на туризма на територията?

1. Общината
2. Местната общност
3. Сдружение на фирмите предлагащи туристически услуги в общината

4. Сдружение на фирмите предлагащи туристически услуги в региона
5. Най-голямата местна фирма в бранша
6. Активна местна неправителствена организация
7. Друго (какво) .....
8. Всеки трябва сам трябва да решава проблемите си

8. Какво от изградената публична инфраструктура в общината е от значение за развитие на туризма?

(Моля, посочете до 3 отговора)

1. Ремонт на пътищата
2. Изградените еко пътеки
3. Изградената Интерактивна изложба
4. Изградените детски площадки
5. Друго (какво) .....
6. Нищо не подпомага туризма на практика

9. Какво според Вас трябва да се направи в община Стамболово, за да се подпомогне развитието на туризма в региона? (Моля, посочете до 3 отговора)

1. Да се изгради нова и модерна туристическа инфраструктура
2. Да се възстанови дейността на Туристическия информационен център
3. Да се поддържа пътната инфраструктура в добър вид
4. Да се изгради съвременна спортна инфраструктура
5. Да се реализират дейности подпомагащи биоразнообразието в региона
6. Да се изградят междуобщински партньорства
7. Да се изградят устойчиви партньорства на територията на общината
8. Да се привлекат млади и квалифицирани кадри
9. Друго (какво) .....

10. Какви са основните проблеми възпрепятстващи развитието на туризма на територията на общината? (Моля, посочете до 3 отговора)

1. Лисата на активност от страна на заинтересованите страни
2. Липсата на активни неправителствени организации
3. Липсата на местни обединения, които да инициират подобни дейности
4. Липсата на активна Общинска администрация
5. Липсата на активен Общински съвет
6. Нежелание да се обединяват усилията и да се реализират съвместни проекти
7. Лоша инфраструктура на територията
8. Лоши услуги на територията
9. Липса на разбиране и подкрепа от страна на местната общност
10. Липса на финансови ресурси
11. Липса на предприемаческа активност
12. Друго (какво) .....
13. Няма сериозни проблеми

11. Какво конкретно на Вас Ви пречи да развивате качествени туристически услуги на територията на общината? (Моля посочете)

.....
.....
.....

12. Вие самият/ата, Вашата фирма или НПО-то в което членувате планира ли да развива туристическа дейност през следващите години?

1. Да, планира подобни услуги, финансирани със собствени средства
2. Да, планира подобни услуги, финансирани по проект
3. Не планира такива, защото липсва финансов ресурс
4. Не планира такива, защото липсват кадри
5. Друго (какво) .....
6. Не съм мислил/а по въпроса

13. Какво според Вас пречи на територията да се изградят публично-частни партньорства за развитие на туризма?

1. Липсата на финансов ресурс
2. Липсата на кадри
3. Липсата на местна инициатива
4. Липса на подкрепа от страна на Общината
5. Недооценяване на възможностите
6. Непознаване на проектните възможности
7. Липса на обединение на ангажираните с туризъм
8. Друго (какво) .....

14. Според Вас местните власти оказват ли подкрепа на провежданите инициативи за развитие на туризма?

1. Да, те винаги съдействат
2. Партнират си добре с НПО
3. Избягват да се ангажират
4. Съдействат когато са задължени
5. Съдействат неофициално
6. Друго (какво).....
7. Не съм запознат/а

15. Каква е сферата, в която работите?

(Моля посочете само **основната** си заетост)

1. Животновъдство
2. Земеделие
3. Туризъм
4. Местна и държавна администрация
5. Предприемачество
6. Работник/служител в частна фирма
7. Безработен
8. Пенсионер

9. Друго (*какво*) .....

16. Вие сте:

1. Гражданин
2. Представител на НПО
3. Предприемач
4. Служител в общинската администрация
5. Учител
6. Общински съветник
7. Друго (*какво*).....

17. Вие сте:

1. Мъж
2. Жена

18. Какво образование притежавате?

1. Основно и по-ниско
2. Средно
3. Висше

БЛАГОДАРИМ ВИ ЗА УЧАСТИЕТО!

Приложение 2 Сценарии за фокус групите

СЦЕНАРИЙ

за провеждане на дискусиите с представителите на заинтересованите страни в община Стамболово

Дата на провеждане:

Място на провеждане: с. Стамболово

Присъстващи:

Встъпление:

Добре дошли на нашата дискусия, която е част от провеждащото се изследване на тема: „Развитието на туризма и възможностите за устойчиво развитие на община Стамболово“, което е част от проекта “Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“, който се финансира от ОП „Добро управление“ и се изпълнява от Сдружение СВР – Хасково в партньорство с Община Стамболово.

Целта на настоящата дискусия е да проучи мнението на възможно най-голям брой ключови фигури по отношение на възможностите за финансиране на бизнеса от региона от европейските структурни фондове, което ще даде възможност да се направи реална оценка и анализ на ефективността на финансовата подкрепа, а успоредно с това ще се регистрират и предложения за нейното оптимизиране.

Фокус групата се състои от представители на заинтересованите страни в община Стамболово, чието мнение е особено важно за подобряване на взаимодействието между стопанския, нестопанския сектор и местните власти. Ето защо вашите компетентни отговори са от особена важност за качеството на оценката и анализа.

Представяне правилата на дискусията от фасилитатора:

Искам да посоча, че анонимността на участниците в дискусията се запазва. Мненията ще се представят в обобщена форма. За регистрирането на резултатите от дискусията ще се

водят записки, без да се прави запис от срещата. За нас е важно да разберем личното мнение на всеки участник, затова максимален брой от участниците трябва да изразят своето мнение по всеки обсъждан въпрос. Последователността на изказванията ще бъде според това как са седнали участниците. Ще се следва посоката от ляво на дясно за да има възможност всеки, който има какво да каже да има тази възможност. Ако нямате мнение или се съгласявате с вече изказаното такова просто го казвате и се преминава към следващия участник в дискусиата. Във фокус групата няма верни и грешни отговори, а само лични мнения и оценки. Никой никого няма право да критикува и да обижда. Моля ви да се изслушвате и да не се прекъсвате! Бъдете кратки и представяйте мнението си ясно! Аз като фасилитатор ще задавам и доуточняващи въпроси, ще се опивам да обобщавам мненията и да постигам консенсус по дискутираната тема или ще регистрираме очерталите се различни мнения по дадения въпрос.

Въпроси за дискусиата:

1. Вие или представляваната от Вас организация/фирма през последните 3 години, участвали ли сте в реализирането на проект свързан с развитието на туризма в региона?
2. Извършваните от вас дейности в областта на туризма в партньорство ли са реализирани?
3. От какъв вид туризъм се интересувате?
4. Какъв вид туризъм практикувате в момента?
5. Какъв вид туризъм смятате да развивате в бъдеще?
6. Кой вид туризъм смятате, че има най-добри условия за развитие на територията на община Стамболово?
7. Кой според вас трябва да стане двигател за развитие на туризма на територията?
8. Какво от изградената публична инфраструктура в общината е от значение за развитието на туризма?
9. Какво според вас трябва да се създаде/изгради/организира в община Стамболово, за да се подпомогне развитието на туризма на територията?
10. Какви са основните проблеми възпрепятстващи развитието на туризма на територията на общината?
11. Какво конкретно ви пречи да развивате качествени туристически услуги на територията на общината?
12. Гостите на община Стамболово доволни ли са от Интернет покритието на цялата територия?
13. Вие, Вашата фирма или НПО-то в което членувате планира ли да развива туристическа дейност през следващите години?

14. Познавате ли възможностите на европейските програми за финансиране на туризма и туристическите услуги?
15. Според Вас местните власти оказват ли подкрепа на провежданите инициативи за развитие на туризма?
16. Виждате ли ползата за вашата фирма, ако се организира разделно събиране на отпадъците? Смятате ли да организирате такова в бъдеще?
17. Предприемали ли сте мерки за намаляване замърсяванията на природата от туристите? Смятате ли да предприемете такива действия в бъдеще?
18. Как контролирате посетителите на вашия туристически обект да намаляват обема от отпадъци? Имате ли изработени подобни правила/инструкции за това?
19. Предприемали ли сте мерки за икономии на вода и ел. енергия? Какви?
20. Смятате ли да инвестирате в бъдеще за инсталации осигуряващи икономия на вода и ел. енергия?
21. Има ли НПО-та във вашия район, които извършват дейности в подкрепа на туризма? Има ли нужда от създаването на браншова организация?
22. Предлагали ли сте до момента интегриран туристически продукт? Смятате ли да предлагате такъв?
23. Споделяте ли някакви услуги с други фирми/земеделски производители обслужващи някои от туристическите маршрути?
24. Смятате ли, че има възможност за изграждане на местни партньорства на местно равнище, които да осигурят устойчиво развитие на туризма?
25. Смятате ли, че на територията на региона може да се изгради мрежа обслужваща туристическите дейности?
26. Какво според Вас до момента пречи на територията да се изградят публично-частни партньорства за развитие на туризма?
27. Направете своите препоръки за подобряване развитието на туризма в община Стамболово.

БЛАГОДАРЯ ЗА ОТДЕЛЕНОТО ВРЕМЕ!

Тази методология е създадена във връзка с изпълнението на проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“ с бенефициент „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и партньор Община Стамболово. Проектът

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Съюз за възстановяване и развитие” – Хасково и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и/или на Управляващия орган.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”